

Василь Кизенко — провідний науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук (доктор філософії за Болонською системою), старший науковий співробітник зі спеціальності теорії навчання.

Коло наукових інтересів: досліджує актуальні питання з дидактичного забезпечення реформування загальної середньої освіти в Україні, зокрема проблем факультативного і профільного навчання, варіативного компонента змісту освіти в основній і старшій школі. Результати цих досліджень використано для розроблення Державного стандарту загальної середньої освіти, створення концептуальних засад організації профільного навчання. У науковому арсеналі автора понад 220 наукових праць.

В. І. Кизенко – член редакційних колегій наукового журналу «Український педагогічний журнал» та збірників наукових праць «Проблеми сучасного підручника» і «Дидактика: теорія і практика», член комісії з психології і педагогіки Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України.

e-mail: lab_didaktika@bigmir.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7835-9150>

Михайло Савченко —

заступник директора з навчально-методичної роботи, вчитель-методист історії, громадянської освіти Київської гімназії східних мов № 1, Заслужений вчитель України.

М. П. Савченко – автор численних публікацій у наукових виданнях України та різних ЗМІ.

Коло наукових інтересів: історична, громадянська освіта та методика реалізації особистісно орієнтованого навчання учнів суспільствознавчих навчальних предметів, організація науково-дослідної роботи педагогічних працівників та учнів – членів наукового товариства гімназистів, розвиток культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів, керівник Проекту «Інші країни, культури» в гімназії – Асоційованій школі ЮНЕСКО.

e-mail: kgsm1@ukr.net

УДК 373.5.013:37.011.33+316.614.3/5

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-72-84>

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-МОВНИХ ТА МОРАЛЬНО- ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті представлено сучасну технологію реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів. Її було апробовано на базі Київської гімназії східних мов № 1 у процесі дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня (2012–2019). Визначено соціокультурні чинники, соціальні суб'єкти, мету, завдання, методологічні принципи та методологічні підходи до розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів. Розроблено організаційно-педагогічну структуру, напрями, зміст, форми та методи розвитку зазначених цінностей учнів. Виокремлено такі компоненти: когнітивний; емоційно-ціннісний; праксичний; особистісно-творчий. Визначено сфери самоідентифікації учнів: «Я – носій гуманістичної моралі»; «Я – активний, відповідальний громадянин України»; «Я – носій культурно-мовних та морально-громадянських цінностей»; «Я – успішний комунікант».

Ключові слова: культурно-мовні цінності; розвиток культурно-мовних цінностей учнів; морально-громадянські цінності; розвиток морально-громадянських цінностей учнів; дослідно-експериментальна робота в гімназії; особистісно орієнтований підхід.

Постановка проблеми. Поступ української держави супроводжується багатьма чинниками, що позначаються на всіх сферах життєдіяльності суспільства. Негативні економічні, політичні, суспільні (а надто – освітні) тенденції і виклики сучасної глобалізованої доби потребують професійного вивчення, всебічного аналізу й фахового моніторингу. Звісно, без інтелектуальної і духовної особистості, патріота, поліпрофесіонала вже не обійтись. Такий фахівець нині затребуваний у галузі загальної середньої і вищої педагогічної освіти. Юне покоління модерної української нації слід не тільки навчати, а й виховувати на прикладах і зразках, якими можна пишатися, – історичних, етнічних, громадських, наукових, мовних, мистецьких, релігійних, регіональних та ін. І, передусім, необхідно зосереджуватися на культурно-мовних цінностях, що набуваються у процесі розвитку за певними соціально-комунікативними векторами, розгортання яких активно відбувається в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти, що поволі призвичаюються до трендів Нової української школи.

Водночас з позитивними освітніми змінами в царині морального та громадянського виховання здобувачів освіти загострилися певні суперечності, на фоні яких вияскраплюються суттєві проблеми. На наше переконання, становлення і розвиток демократичної, гуманістичної та громадянської свідомості учнів просувається поза контекстним урахуванням економічних, політичних, психосоціальних та інших реалій. Педагоги-практики констатують недостатність уваги в освітніх середовищах закладів загальної середньої освіти до формування низки компонентів громадянської культури – гідності, честі, особистої відповідальності, громадянської зрілості і т.п. Педагогічні технології зреалізуються з огляду на досягнення декларованих компетентностей, утім такий бік як знання про демократичні цінності, про демократію не подаються як провідні чинники творення стратегій особистого життя та долі країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наскрізна ідея дослідження культурно-мовних цінностей – виявлення і зміцнення системи створених у мовленнєвій культурі учнів усталених логіко-психологічних конструктів, що позначаються на способах організації думок, які дають змогу здійснювати успішне спілкування [27, с. 169]. Розвиток культурно-мовних цінностей здобувачів освіти імплементується в педагогічну систему гімназії, забезпечуючи в такий спосіб розгортання мовленнєво-комунікативної культури особистості. Останніми роками історико-культурна спрямованість освіти учнів визначається організацією освітнього процесу на основі історії та культури народів, які проживають в Україні, в англійських країнах і країнах Сходу. До змісту формування в учнів мовної та мовленнєвої компетентностей включаються знання про людину і суспільство, національні, європейські цінності, полікультурні компетентності, про природу, структуру і типологію людської комунікації, про зміст суміжних лінгвістичних галузей знань, про психологію мовного етикету, основи теорії мовної комунікації тощо.

Морально-громадянські цінності відображають значущість для здобувачів освіти загальної людської, суспільної моральності, громадянськості, усвідомленого вибору морально-гуманістичних, демократичних ідеалів, здатності до особистої активної відповідальної громадянської позиції і гуманістичної взаємодії [28, с. 161]. Розвиток цих цінностей в учнів також імплементовано в педагогічну систему гімназії, і вони складають підсистему цілеспрямованого процесу засвоєння й розвитку ціннісних орієнтацій. За цілісності такої педагогічної системи уможливлено розвиток етичної та громадянської компетентностей, моральної та громадянської культури гімназистів.

Освітній процес, орієнтований на особистість, водночас інтегрується з відповідним вихованням за компетентнісного підходу, системного наукового та перевіреного педагогічною практикою забезпечення соціалізації особистості в онтогенезі, на посилення в змісті освіти людинознавчого, морально-етичного, громадянськознавчого матеріалу, за створення програм, підручників і методик на засадах діалогічної взаємодії, пізнавального інтересу, співтворчості, ситуації вибору, рефлексії, стимулювання навчання впродовж життя, формування ключових компетентностей та реалізація «педагогіки успіху», утвердження людської гідності учнів, компетентнісний підхід педагогічних працівників щодо мотивації індивідуальної, суспільно значущої діяльності і т.ін.

Саме тому основу дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» (2012–2019), що триває на базі Київської гімназії східних мов № 1, становлять: філософія національної ідеї (Кремень В.); ідеї громадянськості (Сухомлинська О.); громадянське і духовно-моральне виховання молоді (Вербицька П., Киричок В., Сіданіч Л., Чорна К.); компетентнісно орієнтований урок (Бібік Н.) і формування громадянської компетентності (Пометун О.); мовна комунікація (Яшенкова О.), основи комунікативної лінгвістики (Бацевич Ф., Голуб Н.); культура української фхової мови (Мацько Л., Кравець Л.), етика (Тофтул М.) та ін.

Педагоги-експериментатори також послуговувалися: низкою теоретичних положень, розроблених провідними вченими України (Бех І. та ін. [1], Васьківська Г. та ін. [2]; [3], Кизенко В. [4], Редько В. [5], Савченко О. та ін. [6], [7]; результатами локальних опитувань, проведених науковцями відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України [11] – [13], і результатами всеукраїнського соціодслідження [14]. Водночас було проаналізовано педагогічний досвід закладів загальної середньої освіти, що є експериментальними майданчиками Інституту педагогіки НАПН України і відділу дидактики у т.ч. У процесі дослідно-експериментальної роботи активно використовуються відкриті джерела освітньої та наукової інформації, у т.ч. ресурси Електронної бібліотеки Національної академії педагогічних наук України (<http://lib.iitta.gov.ua>).

Основні напрями розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів гімназії (політико-правовий; мовно-комунікативний; національний культурно-мовний; іншомовний лінгво-культурний; морально-етичний; національно-патріотичний) відповідають сучасним науково-обґрунтованим методологічним принципам і дидактичним вимогам, корелюються із завданнями, суголосними з контекстом Концепції «Нова українська школа», що водночас дає змогу на цій основі розвивати в гімназії освітню дипломатію [15]. Адже нова школа – школа творчості та життєвого успіху, а завдання педагогічного працівника – створити умови для утвердження атмосфери творчості, допомогти учневі знайти свій шлях у житті, а освітню діяльність спрямовувати на створення педагогічної системи співпраці [16, с. 130], головна мета якої полягає у максимальному розвитку учнів – носіїв цінностей.

Мета статті – схарактеризувати сучасну технологію реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів, апробовану на базі Київської гімназії східних мов № 1 у процесі дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» (2012–2019).

Виклад основного матеріалу. Розроблення, обґрунтування, експериментальна перевірка інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів, уточнення і коригування її елементів відбувалося у процесі дослідно-експериментальної роботи під керівництвом В. Кизенка – кандидата педагогічних наук, провідного наукового співробітника відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, а також за наукового консультування: І. Бега – директора Інституту проблем виховання НАПН України, академіка НАПН України, доктора психологічних наук; С. Кириленко – начальника відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України; Г. Васьківської – завідувачки відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, доктора педагогічних наук; В. Редька – завідувача відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, доктора педагогічних наук. Координатор експерименту – Л. Павлова, методист відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. Відповідальні за експеримент від Київської гімназії східних мов № 1: О. Проскура – директор гімназії, відмінник освіти України; М. Савченко – заступник директора з навчально-методичної роботи, Заслужений вчитель України; Н. Новицька – практичний психолог-методист, відмінник освіти України.

Експеримент поетапний: I-й етап (організаційно-підготовчий, грудень 2012 р. – грудень 2013 р.); II-й етап (концептуально-діагностичний, грудень 2013 р. – грудень 2015 р.); III-й етап (фор-

мувальний, грудень 2015 р. – грудень 2017 р.); IV-й етап (узагальнювальний, грудень 2017 р. – грудень 2018 р.); V-й етап (коригувальний, січень – грудень 2019 р.).

Упродовж 2012–2019 рр. експериментальна робота висвітлювалася в низці публікацій, доступних для широкого кола громадськості. Схарактеризовано загально-організаційні, науково-педагогічні принципи змісту дослідно-експериментальної роботи; науково-теоретичні, методичні засади розвитку культурно-мовних цінностей; підходи до розвитку морально-громадянських цінностей; психологічні аспекти розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів тощо [17]–[32].

Щоб бути ефективним сьогодні, педагогічні працівники беруть за повсякденний інструментарій інтерактивне навчання з технологіями роботи в малих групах, проекти, дебати та інші види дискусії, експериментальні вправи, моделювання, соціологічні дослідження, прості опитування [33, с. 145]. Сучасний учень – це вихованець, у якого формуються особистісні цінності за впливу різних педагогічних технологій. З урахуванням цього у ході експерименту побудовано систему виховання у єднанні освіти, культури із збереженням ціннісних орієнтацій, що дає змогу формувати перспективні напрями освітньої інтеріоризації учнів. Формувальний етап експерименту довів, що мовна освіта в гімназії гартує, передусім, комунікативну грамотність та комунікативну поведінку особистості, спираючись на психолого-педагогічні та лінгводидактичні наукові засади, що сприяють ефективному формуванню мовної особистості учнів, які у самостійне життя вступали б мовленнєво підготовленими до розв'язання особистих і громадських проблем, дотримуючись мовленнєвого такту, культури спілкування, ввічливості, бажання працювати для розбудови Батьківщини, піднесення її міжнародного статусу [35, с. 148]. Досягненню цілей сучасної освіти значно сприяють інноваційні технології навчання, їхній зв'язок із життєвою практикою українського суспільства [36, с. 134]. Важливе місце у змісті громадянського виховання посідає формування культурно-мовних цінностей учнів, що проявляється у повазі до інтересів, прав, самобутності великих і малих народів, у підготовці особистості до свідомого життя у вільному, демократичному суспільстві, у готовності й умінні йти на компроміси з різними етнічними, релігійними групами заради соціального миру в державі [37, с. 63].

Перманентне удосконалення креативної дидактичної системи гімназії передбачає використання різноманітних методів навчання, серед яких дослідницький і частково дослідницький посідають провідне місце. Творчий пошук учнями відповідей на поставлені запитання, завдання лежать в основі дослідницького навчання та виховання, яке розвиває всі види мислення: репродуктивне, інтуїтивне, продуктивне, аналітичне, абстрактне. Це сприяє розвитку творчого потенціалу учня, створює творчу атмосферу співпраці на уроках та в позаурочній діяльності. Головним завданням дослідницького методу навчання є розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів. У креативній дидактичній системі учень – суб'єкт творчості (креативності) – це дослідник, а навчальний матеріал – об'єкт дослідження та головний засіб розвитку творчої особистості. Розв'язуючи навчальні проблеми, здобувачі освіти відкривають світ для себе й формують ключові компетентності. Учителю своїми діями сприяє самостійній дослідницькій роботі школярів, становленню в них творчого стилю діяльності та виявленню їх творчих рис: активності, швидкості, гнучкості, ретельності, оригінальності, організованості, проникливості, об'єктивності і т.п.

Педагогічна система гімназії спрямована на набуття старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, на розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти. Організація креативного освітнього процесу узгоджується з головними етапами наукового дослідження як творчого процесу. Це передбачає введення нової типології уроків, особливо на ступені профільного навчання. Модель управління креативним навчанням включає урочну пошукову діяльність, самоосвіту учнів-дослідників, позаурочну науково-дослідницьку діяльність (вони мають свої напрями, складові чинники, компоненти) та спрямована на становлення творчої особистості гімназиста-дослідника [29, с. 112–113]. Саме тому нині особливо актуальним є питання технологізації навчання, за якої система методів, способів і прийомів забезпечує оптимальну реалізацію освітнього процесу.

Результативність формування мовної особистості учня значною мірою залежить саме від правильного вибору методів, прийомів, видів навчальної діяльності, цілеспрямованого пошуку шляхів удосконалення організації процесу навчання мови й мовлення, свідомого проектування змісту навчання на основі оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій [24, с. 95].

Внутрішній аспект активної освітньої діяльності учнів полягає в тому, що вона визначається такими компонентами, як інтерес до навчання, ініціативність у навчальній роботі, пізнавальна самостійність, напруження фізичних і розумових сил для розв'язання поставленої пізнавальної задачі. Зовнішній аспект активної навчальної діяльності здобувачів освіти полягає в тому, що до цієї діяльності необхідно залучити всіх учнів класу. Це означає, що організувати роботу на уроці слід так, щоб усім було цікаво і зрозуміло.

Мотивувати учнів до пізнавальної діяльності без активізації їхньої уваги не легко. Недостатня увага заважає учням брати повноцінну участь у колективній роботі на уроці, призводить до нерозуміння навчального матеріалу, поганого запам'ятовування, помилок при виконанні завдань. Експеримент довів, що колективна та індивідуальна увага учнів активізується за застосуванням таких прийомів, як евристична бесіда, дидактичні опори (наочно-образні, або логічні схеми, плани-конспекти тощо), самостійні завдання, які передбачають активізацію уваги учнів (наприклад, самостійно закінчити деяке тотожне перетворення, розв'язати рівняння, відтворити щойно викладене доведення математичного твердження (або його фрагмент), виконати завдання, аналогічне розглянутому вчителем, тощо), порівняння результату своїх дій зі зразком (контроль), прийом самоконтролю на різних етапах уроку з використанням відкиданих дощок, тестів із самоперевіркою «захист робіт» (шляху виконання, доведення чи розв'язування), самоперевірка та взаємоперевірка [38, с. 156].

Педагогічна взаємодія в рамках інноваційного освітнього середовища гімназії останніми роками зазнала істотних змін, за якими формується нова постать педагогічного працівника, закладається новий статус здобувача освіти і розвивається у такий спосіб освітня дипломатія. Загалом освітня діяльність позначилася на зрушеннях у системі культурно-мовної та морально-громадянської самоідентифікації учнів: «Я – носій гуманістичної моралі»; «Я – активний, відповідальний громадянин України»; «Я – носій культурно-мовних та морально-громадянських цінностей»; «Я – успішний комунікант». За визначеними соціокультурними чинниками (суспільні правила та норми; цінності і традиції; соціальна практика; суспільні і моральні проблеми; комунікативна культура; національні, іншомовні культурно-мовні традиції, досвід комунікативної поведінки; суспільні ресурси), соціальними суб'єктами (сім'я; етнічна група; місцева громада; держава, органи влади; недержавні об'єднання, неформальні групи; соціальні мережі (Інтернет); ЗМІ), метою, завданнями, методологічними принципами і підходами до розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів визначено організаційно-педагогічну структуру, зміст, форми, напрями та методи розвитку зазначених цінностей учнів.

Організаційно-педагогічна структура в системі інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів у Київській гімназії східних мов №1 посідає провідне місце. Її складові: суб'єкти освітнього процесу (учні, вчителі, батьки, класні керівники, вихователі груп подовженого дня, педагог-організатор, соціальний педагог, практичний психолог); науково-методичне та нормативно-правове забезпечення розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей; стратегічне планування (управління освітньою, виховною системами, інтеграція елементів); кадрове забезпечення (мовно-комунікативні, громадянські, етичні і професійні компетентності педагогів) і моніторинг, оцінювання (критерії, методи, рівні оцінювання результативності). Тож виховання активного, компетентного, відповідального громадянина узалежнюється від інноваційних підходів, педагогічних систем, що базуються на взаємодії учасників освітнього процесу і сприяють формуванню гуманістичних моральних якостей, світоглядних орієнтацій, усвідомлених переконань, комунікативної та громадянської культури (рис. 1).

Інноваційна модель розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів у Київській гімназії східних мов № 1

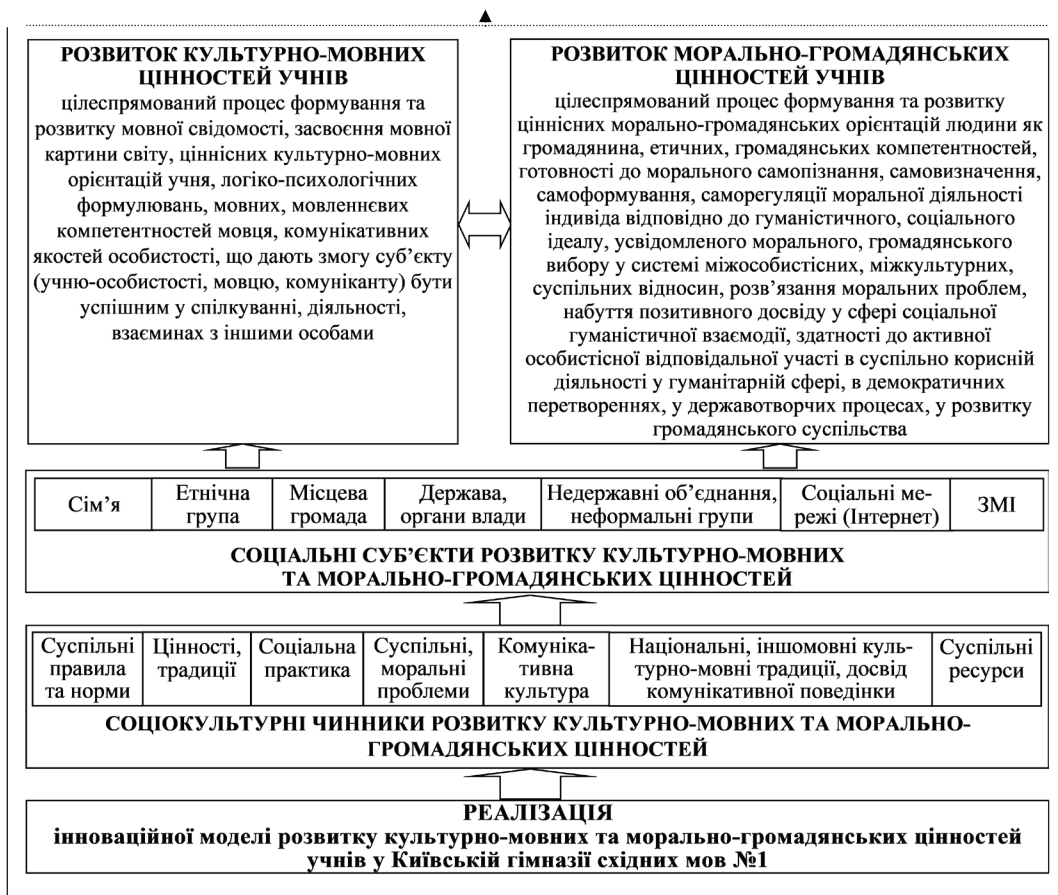

Рис. 1. Інноваційна модель розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів у Київській гімназії східних мов №1

На IV (узагальнювальному) етапі дослідно-експериментальної роботи здійснено діагностування педагогічних працівників та учнів за результатами експерименту. Узагальнені результати діагностики, їх кількісно-якісна і статистична інтерпретація засвідчили значну динаміку рівнів розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів. Ціннісним ставленням, що впливає на вибір стратегії поведінки, є мотивація школяра. Спостерігається зростання усіх видів мотивів учіння. Найбільше зростання – у мотивах досягнень та саморозвитку. Відсотковий показник загальної кількості випадків середнього рівня сформованості ціннісних пріоритетів за період з 2015 р. по 2018 р. вказує на динаміку у бік збільшення за такими цінностями як «Я і Україна» (на 1,0%), «Я і моральні цінності» (на 3,0%). Серед культурно-мовних цінностей найбільш вираженими є «Я – успішний комунікант».

Зросли показники творчих здібностей учнів (філологічних – як база для навчання різних мов, та комунікативних – як основа успішної мовленнєвої діяльності) – і застосування ними вивчених мов набуло для них значної ваги. 72,0% учнів мають високий рівень вираженості комунікативних та 69,0% філологічних здібностей. Рівень сформованості

соціальної комунікації учнів, їх громадянського досвіду засвідчує, що кількість учнів, що обирають стиль «співпраця» зросла з 67,0% до 68,3%; частково до таких учнів можна віднести тих, хто поєднує змішані стилі, що також включають стиль співпраці: «унікнення-співпраця», «приспосовання-співпраця», «суперництво-співпраця», «суперництво-унікнення-співпраця» відповідно з 14,0% до 17,0%. Разом – 81,0% (2015 р.) та 85,3% (2018 р.). Загалом 54,0% учнів спілкуються англійською, 35,0% – східними мовами. Значна частина 76,8%; 61,6%; 42,4% (2015 р.) і 81,0%; 66,3%; 44,2% (2018 р.) слухають і розуміють пісні, переглядають мультиплікаційні та художні фільми мовою оригіналу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Апробація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів у Київській гімназії східних мов №1 пройшла успішно. Проведена дослідно-експериментальна робота засвідчила співвідношення мети та завдань із проміжними результатами дослідно-експериментальної роботи. Спостерігається значна динаміка рівнів розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів. Зросли: здатність здобувачів освіти до відповідальної комунікативної поведінки у міжособистісному спілкуванні, соціумі на засадах комунікативного етикету; суспільно-громадська відповідальна участь (активність) учнів у позаурочній, позашкільній діяльності, в соціокультурному просторі.

Педагогічна система гімназії набуває ознак освітньої дипломатії як системи відносин, якої навчаються, яку адаптують і використовують учасники освітнього процесу. Серед складових освітньої дипломатії: визнання цінності людини в культурних, етичних вимірах; гуманістична культура відповідального спілкування; акумуляція і трансляція досвіду через гімназійні традиції; орієнтація на особистість і її соціалізацію; вдосконалення соціальної, громадянської практик педагогів, учнів, батьків у взаємодії; самоактивність у національно-культуротворенні, у міжкультурній комунікації, міжнародних відносинах; удосконалення практик народної дипломатії; навчання технології розвитку освітньої дипломатії тощо [15].

З огляду на результати експерименту потребує змін Закон України «Про загально-середню освіту», Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, оновлення змісту чинних навчальних програм із предметів та підручників, оновлення навчальних програм для слухачів курсів післядипломної педагогічної освіти.

Використані джерела

- [1] Виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості в позакласній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів : монографія / [І. Д. Бех, К. І. Чорна, К. О. Журба та ін.]. Харків : «Друкарня Мадрид», 2016. 176 с.
- [2] Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук та ін.]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2018. 260 с.
- [3] Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. Е. Трубочева та ін.]. Київ : Пед. думка, 2015. 288 с.
- [4] Кизенко В. І. Варіативний компонент змісту освіти в основній і старшій школі: теорія і практика. Київ : Вид. дім «Слово», 2018. 405 с.
- [5] Редько В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти. Мукачево : МДУ, 2018. 342 с.
- [6] Організаційні форми навчання у початковій школі / [О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, В. О. Мартиненко та ін.] / за наук. ред. Н. М. Бібік. Київ : Вид. дім «Сам», 2017. 304 с.
- [7] Савченко О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. № 3(549). С. 10–15.
- [8] Васьківська Г. О. Дидактичні засади формування системи знань про людину в учнів старшої школи : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання / Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 2014. 658 с.
- [9] Васьківська О. Є. Формування умінь діалогічного спілкування старшокласників у процесі навчання гуманітарних предметів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання / Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 2017. 358 с.
- [10] Косянчук С. В. Формування у старшокласників ціннісно-сміслових орієнтацій у процесі навчання предметів гуманітарного циклу : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання / Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 2015. 336 с.

- [11] Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі в умовах профільного навчання (2012–2014). Результати опитувань учителів і учнів 9–11 кл. Київської гімназії східних мов №1 / Лаб. дидактики Ін-ту педагогіки НАПН України. Київ [б.в.], 2013. Вип. 3. 32 с.
- [12] Моніторинг реалізації змісту профільного навчання в єдності його інваріантної і варіативної складових / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської]. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2016. 32 с.
- [13] Ефективність реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання : результати експертного опитування вчителів / Відділ дидактики Ін-ту педагогіки НАПН України. Київ : [б.в.], 2019. 48 с.
- [14] На порозі самостійного життя: матеріали Всеукраїнських опитувань учителів і випускників загальноосвітніх навчальних закладів / Інститут педагогіки НАПН України, Інститут соціології НАН України. Київ : Ін-т пед. НАПН України, 2012. 104 с.
- [15] Проскура О. Освітня дипломатія: визнання інноваційності педагогічної системи для освіти України XXI століття. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи* : матеріали Першої міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Київ, 18 квіт. 2019 р. / Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. Київ : Фенікс, 2019. С. 222–225.
- [16] Масловська Л. Розвиток творчості мовної особистості засобами української мови та літератури. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 128–136.
- [17] Вербицька О. В. Дослідно-експериментальна робота за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів»: завдання, зміст, етапи, очікувані результати. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 83–89.
- [18] Вижлюк С. Розвиток особистості здобувачів початкової освіти як носіїв культурно-мовних цінностей засобами української мови. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 66–71.
- [19] Довгань В. Формування громадянських компетентностей на уроках історії як один із змістових аспектів особистості XXI століття. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 71–75.
- [20] Кизенко В. І., Савченко М. П. Особливості реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2014. №5-6. С. 56–60.
- [21] Кизенко В. І., Савченко М. П. Роль дидактичних технологій у процесі досягнення учнями обов'язкових результатів навчання та формування культурно-мовних та морально-громадянських цінностей. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* : IV-а Міжнародна наук.-практ. конф. Конін – Ужгород – Дрогобич, 15 черв. 2018 р. Дрогобич : Посвіт, 2018. С. 171–173.
- [22] Литвин Н. Розвиток патріотизму та громадянськості як цінностей учнів у позаурочній та позашкільній діяльності. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 79–83.
- [23] Луцак О. Розвиток культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів на уроках української мови: аксіологічні аспекти становлення особистості. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 83–88.
- [24] Масловська Л. Мовленнєвий розвиток здобувачів освіти як носіїв культурно-мовних цінностей засобами української мови: результативність інноваційної діяльності. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 88–96.
- [25] Новицька Н. Психологічний моніторинг професійної компетентності вчителів у рамках здійснення дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 96–103.
- [26] Подгорний Г. Англomовний спецкурс «Вступ до сходинства» у педагогічній системі розвитку культурно-мовних цінностей учнів. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Ін-т обдаров. дитини НАПН України, 2017. С. 149–155.
- [27] Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 160–171.
- [28] Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку морально-громадянських цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Ін-т обдаров. дитини НАПН України, 2017. С. 155–167.
- [29] Савченко М. Організація досліджень етнонаціональних і культурно-мовних цінностей народів Сходу: наукове товариство гімназистів у контексті дослідно-експериментальної роботи. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 107–121.
- [30] Сегада Ж. Волонтерство як вияв морально-громадянських цінностей та суспільної активності гімназистів. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 126–131.
- [31] Сократова Л. Компетентнісний підхід до моделювання дидактичних засобів розвитку культурно-мовних цінностей учнів у процесі навчання китайської мови. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 131–136.

- [32] Тельчарова В. Етнонаціональні, культурно-мовні цінності у літературі Сходу як скарби у бібліотечних проєктах міжкультурної комунікації. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С.141–146.
- [33] Новицька Н. Застосування педагогічних технологій інтерактивного навчання для набуття учнями правових компетентностей. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 141–148.
- [34] Галена О. Розвиток національної свідомості учнів на уроках географії: європейський контекст. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 95–102.
- [35] Панченко С. Формування в учнів гуманістичних цінностей засобами української мови та літератури. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Ін-т обдаров. дитини НАПН України, 2017. С. 140–149.
- [36] Манжелій О. Бінарний урок як оптимальна форма навчання в сучасній українській школі. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Ін-т обдаров. дитини НАПН України, 2017. С. 133–140.
- [37] Ахмад О. Проектування змісту навчальних підручників арабської мови у контексті розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 61–66.
- [38] Янковська М. Активізація пізнавальної діяльності учнів старшої школи засобами інноваційних технологій у процесі навчання фізики. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Пед. думка, 2018. С. 153–162.

References

- [1] Vychovannia moralnoi samosvidomosti zrostaiuchoi osobystosti v pozaklasnii diialnosti zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv : monohrafiia / [I. D. Bekh, K. I. Chorna, K. O. Zhurba ta in.]. Kharkiv : «Drukarnia Madryd», 2016. 176 s. (in Ukrainian).
- [2] Formuvannia zmistu profilnoho navchannia: teorytko-metodolohichniy aspekt : kol. monohraf. / [avt. kol.: H. O. Vaskivska, V. I. Kyzenko, S. V. Kosianchuk ta in.]. Kyiv : KONVI PRINT, 2018. 260 s. (in Ukrainian).
- [3] Fundamentalizatsiia zmistu osvity u starshii shkoli: teoriia i praktyka : kol. monohraf. / [avt. kol.: H. O. Vaskivska, V. I. Kyzenko, S. E. Trubacheva ta in.]. Kyiv : Ped. dumka, 2015. 288 s. (in Ukrainian).
- [4] Kyzenko V. I. Variativnyi komponent zmistu osvity v osnovnii i starshii shkoli: teoriia i praktyka. Kyiv : Vyd. dim «Slovo», 2018. 405 s. (in Ukrainian).
- [5] Redko V. H. Lihvodydaktychni zasady navchannia inozemnykh mov u zakladakh vyshchoi pedahohichnoi ta zahalnoi serednoi osvity. Mukachevo : MDU, 2018. 342 s. (in Ukrainian).
- [6] Orhanizatsiini formy navchannia u pochatkovii shkoli / [O. Ya. Savchenko, N. M. Bibik, V. O. Martynenko ta in.] / za nauk. red. N. M. Bibik. Kyiv : Vyd. dim «Sam», 2017. 304 s. (in Ukrainian).
- [7] Savchenko O. Meta i rezultat uroku v konteksti kompetentnysnogo pidkhdodu. *Pochatkova shkola*. 2015. № 3(549). S. 10–15. (in Ukrainian).
- [8] Vaskivska H. O. Dydaktychni zasady formuvannia systemy znan pro liudynu v uchniv starshoi shkoly : dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.09 – teoriia navchannia / Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy. Kyiv, 2014. 658 s. (in Ukrainian).
- [9] Vaskivska O. Ye. Formuvannia umin dialohichnogo spilkuvannia starshoklasnykiv u protsesi navchannia humanitarnykh predmetiv : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.09 – teoriia navchannia / Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy. Kyiv, 2017. 358 s. (in Ukrainian).
- [10] Kosianchuk S. V. Formuvannia u starshoklasnykiv tsinnisno-smyslovykh oriantatsii u protsesi navchannia predmetiv humanitarnoho tsyклу : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.09 – teoriia navchannia / Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy. Kyiv, 2015. 336 s. (in Ukrainian).
- [11] Fundamentalizatsiia zmistu osvity u starshii shkoli v umovakh profilnoho navchannia (2012–2014). Rezultaty opytuvan uchyteliv i uchniv 9–11 kl. Kyivskoi himnazii skhidnykh mov №1 / Lab. dydaktyky In-tu pedahohiky NAPN Ukrainy. Kyiv [b.v.], 2013. Vyp. 3. 32 s. (in Ukrainian).
- [12] Monitorynh realizatsii zmistu profilnoho navchannia v yednosti yoho invariantnoi i variativnoi skladovykh / [za nauk. red. d-ra ped. nauk H. O. Vaskivskoi]. Kyiv : In-t pedahohiky NAPN Ukrainy, 2016. 32 s. (in Ukrainian).
- [13] Efektyvnist realizatsii pedahohichnykh tekhnolohii v umovakh profilnoho navchannia : rezultaty ekspertnoho opytuvannia vchyteliv / Viddil dydaktyky In-tu pedahohiky NAPN Ukrainy. Kyiv : [b.v.], 2019. 48 s. (in Ukrainian).
- [14] Na porozii samostiinoho zhyttia: materialy Vseukrainskykh opytuvan uchyteliv i vypusknikyv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv / Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy, Instytut sotsiologii NAN Ukrainy. Kyiv : In-t ped. NAPN Ukrainy. 2012. 104 s. (in Ukrainian).
- [15] Proskura O. Osvitnia diplomatiia: vyznannia innovatsiynosti pedahohichnoi systemy dlia osvity Ukrainy XXI stolittia. Osvita XXI stolittia: teoriia, praktyka, perspektyvy : materialy Pershoi mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf., m. Kyiv, 18 kvit. 2019 r. [Education of the XXIth Century: Theory, Practice, Prospects»: First International Scientific and Practical Internet Conference, Kyiv, April 18, 2019] / *Dydaktyka: teoriia i praktyka* : zb. nauk. prats. Kyiv : Feniks, 2019. S. 222–225. (in Ukrainian).

- [16] Maslovska L. Rozvytok tvorchosti movnoi osobystosti zasobamy ukraïnskoi movy ta literatury. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2016. S. 128–136. (in Ukrainian).
- [17] Verbytska O. V. Doslidno-eksperymentalna robota za temoiu «Realizatsiia innovatsiinoi modeli rozvytku kulturno-movnykh ta moralno-hromadianskykh tsinnosti uchniv»: zavdannia, zmist, etapy, ochikuvani rezultaty. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2014. S. 83–89. (in Ukrainian).
- [18] Vykliuk S. Rozvytok osobystosti zdobuvachiv pochatkovoï osvity yak nosiiv kulturno-movnykh tsinnosti zasobamy ukraïnskoi movy. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 66–71. (in Ukrainian).
- [19] Dovhan V. Formuvannia hromadianskykh kompetentnosti na urokakh istorii yak odyn iz zmistovykh aspektiv osobystosti XXI stolittia. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 71–75. (in Ukrainian).
- [20] Kyzenko V. I., Savchenko M. P. Osoblyvosti realizatsii innovatsiinoi modeli rozvytku kulturno-movnykh ta moralno-hromadianskykh tsinnosti uchniv. *Dyректор shkoly, litseiu, himnazii*. 2014. №5-6. S. 56–60. (in Ukrainian).
- [21] Kyzenko V. I., Savchenko M. P. Rol dydaktychnykh tekhnolohii u protsesi dosiahnennia uchiamy oboviazkovykh rezultativ navchannia ta formuvannia kulturno-movnykh ta moralno-hromadianskykh tsinnosti. *Rozvytok suchasnoi osvity i nauky: rezultaty, problemy, perspektyvy* : IV-a Mizhnarodna nauk.-pract. konf. Konin – Uzhhorod – Drohobych, 15 cherv. 2018 r. [Development of modern education and science: results, problems, prospects: IV International scientific and practical conference, Konin – Uzhhorod – Drohobych, June 15, 2018]. Drohobych : Posvit, 2018. S. 171–173. (in Ukrainian).
- [22] Lytvyn N. Rozvytok patriotyzmu ta hromadianskosti yak tsinnosti uchniv u pozaurochnii ta pozashkilnii diialnosti. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 79–83. (in Ukrainian).
- [23] Lutsak O. Rozvytok kulturno-movnykh ta moralno-hromadianskykh tsinnosti uchniv na urokakh ukraïnskoi movy: aksiolohichni aspekty stanovlennia osobystosti. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 83–88. (in Ukrainian).
- [24] Maslovska L. Movlenniievi rozvytok zdobuvachiv osvity yak nosiiv kulturno-movnykh tsinnosti zasobamy ukraïnskoi movy: rezultatyvni innovatsiinoi diialnosti. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 88–96. (in Ukrainian).
- [25] Novytska N. Psykholohichni monitorynh profesiinoi kompetentnosti vchyteliv u ramkakh zdiïsnennia doslidno-eksperymentalnoi roboty v himnazii. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 96–103. (in Ukrainian).
- [26] Podhornyi H. Anhlomovnyi spetskurs «Vstup do skhodoznavstva» u pedahohichnii systemi rozvytku kulturno-movnykh tsinnosti uchniv. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : In-t obdarov. dytyny NAPN Ukrainy, 2017. S. 149–155. (in Ukrainian).
- [27] Savchenko M. Naukovo-teoretychni pidkhody do rozvytku kulturno-movnykh tsinnosti uchniv u konteksti doslidno-eksperymentalnoi roboty v himnazii. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2016. S. 160–171. (in Ukrainian).
- [28] Savchenko M. Naukovo-teoretychni pidkhody do rozvytku moralno-hromadianskykh tsinnosti uchniv u konteksti doslidno-eksperymentalnoi roboty v himnazii. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : In-t obdarov. dytyny NAPN Ukrainy, 2017. S. 155–167. (in Ukrainian).
- [29] Savchenko M. Orhanizatsiia doslidzhen etnonatsionalnykh i kulturno-movnykh tsinnosti narodiv Skhodu: naukove tovarystvo himnazystiv u konteksti doslidno-eksperymentalnoi roboty. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 107–121. (in Ukrainian).
- [30] Sehedá Zh. Volonterstvo yak vyiv moralno-hromadianskykh tsinnosti ta suspilnoi aktyvnosti himnazystiv. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 126–131. (in Ukrainian).
- [31] Sokratova L. Kompetentnisnyi pidkhid do modeliuvannia dydaktychnykh zasobiv rozvytku kulturno-movnykh tsinnosti uchniv u protsesi navchannia kytaïskoi movy. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 131–136. (in Ukrainian).
- [32] Telcharova V. Etnonatsionalni, kulturno-movni tsinnosti u literaturi Skhodu yak skarby u bibliotechnykh proektakh mizhkulturnoi komunikatsii. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 141–146. (in Ukrainian).
- [33] Novytska N. Zastosuvannia pedahohichnykh tekhnolohii interaktyvnoho navchannia dlia nabuttia uchiamy pravovykh kompetentnosti. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2016. S. 141–148. (in Ukrainian).
- [34] Halena O. Rozvytok natsionalnoi svidomosti uchniv na urokakh heohrafii: yevropeïskyi kontekst. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2016. S. 95–102. (in Ukrainian).
- [35] Panchenko S. Formuvannia v uchniv humanistychnykh tsinnosti zasobamy ukraïnskoi movy ta literatury. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : In-t obdarov. dytyny NAPN Ukrainy, 2017. S. 140–149. (in Ukrainian).

- [36] Manzhelii O. Binarnyi urok yak optimalna forma navchannia v suchasni ukrainskii shkoli. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : In-t obdarov. dytyny NAPN Ukrainy, 2017. S. 133–140. (in Ukrainian).
- [37] Akhmad O. Proektuvannia zmistu navchalnykh pidruchnykiv arabskoi movy u konteksti rozvytku kulturno-movnykh ta moralno-hromadianskykh tsinnosti uchniv himnazii. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 61–66. (in Ukrainian).
- [38] Yankovska M. Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti uchniv starshoi shkoly zasobamy innovatsiinykh tekhnolohii u protsesi navchannia fizyky. *Dydaktyka: teoriia i praktyka*. Kyiv : Ped. dumka, 2018. S. 153–162. (in Ukrainian).

Василий Кизенко, ведущий научный сотрудник отдела дидактики Института педагогики НАПН Украины, кандидат педагогических наук (доктор философии по Болонской системе), старший научный сотрудник по специальности теории обучения.

Михаил Савченко, заместитель директора по учебно-методической работе, учитель-методист истории, гражданского образования Киевской гимназии восточных языков № 1, Заслуженный учитель Украины.

РЕАЛИЗАЦИЯ ИННОВАЦИОННОЙ МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРНО-ЯЗЫКОВЫХ И ПРАВСТВЕННО-ГРАЖДАНСКИХ ЦЕННОСТЕЙ УЧЕНИКОВ В КОНТЕКСТЕ ОПЫТНО-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ РАБОТЫ

В статье представлена современная технология реализации инновационной модели развития культурно-языковых и нравственно-гражданских ценностей учеников. Ее было апробировано на базе Киевской гимназии восточных языков № 1 в процессе опытно-экспериментальной работы всеукраинского уровня (2012–2019). Определены социокультурные факторы, социальные субъекты, цель, задача, методологические принципы и методологические подходы к развитию культурно-языковых и нравственно-гражданских ценностей учеников. Разработана организационно-педагогическая структура, направления, содержание, формы и методы развития указанных ценностей учеников. Выделены такие компоненты: когнитивный; эмоционально-ценностный; практический; личностно-творческий. Определены сферы самоидентификации учеников: «Я – носитель гуманистической морали»; «Я – активный, ответственный гражданин Украины»; «Я – носитель культурно-языковых и нравственно-гражданских ценностей»; «Я – успешный коммуникант».

Ключевые слова: культурно-языковые ценности; развитие культурно-языковых ценностей учеников; нравственно-гражданские ценности; развитие нравственно-гражданских ценностей учеников; опытно-экспериментальная работа в гимназии; личностно-ориентированный подход.

Vasyl Kyzenko, Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Senior Researcher, Leading Researcher of the Department of Didactics of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine

Mykhailo Savchenko, deputy director in education and methodology work, teacher of history at Kyiv Gymnasium of Oriental Languages No. 1, Honored Teacher of Ukraine

IMPLEMENTATION OF THE INNOVATIVE MODEL OF PUPILS CULTURAL-LINGUISTIC AND MORAL-CIVIC VALUES DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF EXPERIMENTAL-RESEARCH WORK

The article presents a modern experimental-research technology for implementation of the developed innovative model of pupils cultural-linguistic and moral-civic values development based on Kyiv Gymnasium of Oriental Languages No. 1 in the process of all-Ukrainian level experimental-research work. (2012 – 2019)

The following socio-cultural factors of cultural-linguistic and moral-civic values development are defined: social, moral problems, social rules and norms, universal human values, social practice, communicative culture, Ukrainian national, foreign cultural-linguistic traditions and experience of communicative behavior, social resources.

The family, the ethnic group, the local community, the state and authorities, the non-governmental associations and non-formal groups, the social networks (the Internet), the mass media reattributed to social subjects of development of cultural-linguistic and moral-civic values of pupils.

The leading idea of the research is the concept of cultural-linguistic values as a system of established, created in a certain language, formulations, statements, ways of organizing thoughts, which enable the subject to be successful in communication, activity, relationships with other persons.

Formation of cultural-linguistic values of pupils is considered as a pedagogical system, which provides: the development of speech, communicative culture of the person as an integral component of the individual; the formation of a national identity, a linguistic worldview, social and moral positions on the basis of ethno-national, cultural-historical values of Ukrainian and other nations, languages which Gymnasium pupils are studying; historical-cultural direction of pupils education, which involves organizing an educational process on the basis of history and culture of nations living in Ukraine, in the English-speaking countries and countries of the East; the integration of educational subjects, developing the speech, communicative competence of pupils on the basis of cultural-linguistic values of the individual; identification and self-actualization of communicant linguistic personality.

Moral-civic values are a concept that reflects the importance of universal, social morality, citizenship, a conscious choice of moral-humanistic, democratic ideals, personal active responsible civic position and humanistic interaction.

Moral-civic values development of pupils is considered as a purposeful process of formation and development of valuable moral-civic orientations of a person as a citizen, ethical, civic competencies, readiness for moral self-knowledge, self-determination, self-regulation of moral activity of an individual in accordance with the humanistic ideal, conscious moral, civic choice, in the system of interpersonal, intercultural social relations, solving moral problems, gaining positive experience in the field of social humanitarian interactions, ability to actively participate in socially useful activities in the humanitarian spheres, in democratic transformations, in state-building processes, in the development of civic society.

The personally oriented approach is determined as the main methodological. Development of cultural-linguistic and moral-civic values of pupils is also performed according to the content of developed structural functional scheme of cultural-linguistic and moral-civic values development of pupils and involves implementation of the following components: cognitive, emotionally-valuable, praxical and personally creative. The following spheres of self-identification of pupils are determined: «I am a carrier of humanistic morality», «I am an active, responsible citizen of Ukraine», «I am a carrier of cultural-linguistic and moral-civil values», «I am a successful communicant». The basic development directions of cultural-linguistic and moral-civic values of pupils are: political-legal, linguistic-communicative, national cultural-linguistic, foreign-language linguacultural, moral-ethical, national-patriotic.

The experience of the pedagogical staff of Kyiv Gymnasium of Oriental Languages No. 1, gained through the implementation of tasks of the five stages of experimental-research work, testifies to the high efficiency of innovative processes and the achievement of the expected results of experimental-research work on a given topic.

Keywords: cultural-linguistic values; development of cultural-linguistic values of pupils; moral-civic values; development of moral-civic values of pupils; experimental-research work in gymnasium; personally oriented approach.